

Einheit und Differenz

Konference „Jednota a odlišnost“ (Einheit und Differenz) s podtitulem Transformace východního Německa ve srovnávací perspektivě, se konala 3.-5. 10. 1996 na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Zahájena byla příznačně na Den německé jednoty, doprovázený projevy souhlasu i nesouhlasu na ulicích. Konferenci organizovala pracovní skupina, nazývající se *Transformační procesy v nových spolkových zemích*, která byla zřízena při Humboldtově univerzitě v Berlíně na období 5 let jako pobočka kolínského Max-Planck-Institutu pro společenský výzkum. Konference prezentovala nejen výsledky pětileté činnosti tohoto pracoviště, ale zabývala se i obecnějšími problémy transformace posttotalitních zemí. Mezi asi 150 účastníky byli většinou politologové, čemuž odpovídalo i zaměření referátů. Těch bylo předneseno celkem 22 v pěti tematických blocích, z nichž upozorním pouze na některé.

V prvním z pěti tematických bloků byly prezentovány výsledky zevrubných analýz transformace jednotlivých odvětví v bývalém východním Německu jako zdravotnictví, průmysl, zemědělství, vzdělání, veřejný sektor, většinou ve srovnávací perspektivě s některými dalšími zeměmi střední a východní Evropy.

Druhý blok s názvem *Jaké jsou podle výzkumů zisky transformace?*, se zabýval problémy koncepce postkomunistické společnosti a různých transformačních strategií. *Gerlinda Dörrová* (WZB Berlin) ukázala na případové studii Škoda-Volkswagen Mladá Boleslav problém konceptualizace konfliktů, nám dostatečně známých z tisku, při střetu dvou odlišných politických kultur. *R. Reifbig* (Berliner Institut für Sozialwissenschaftliche Studien) se dotkl problému stanovení měřítek pro hodnocení výsledků transformace. Studie, analyzující průběh transformace nejen ve východním Německu, ale i v jiných postkomunistických zemích, mnohdy neberou zřetel na sociokulturní kontext, na různé transformační strategie aktérů a existující nebo nově vytvářený systém hodnot. Proto je dosud obtížné určit, kdo jsou vítězové a jaké jsou zisky transformace. *H. Wiesenthal* (Max-Planck-Gesellschaft, AG TRAP Berlin) se zaměřil na problémy hospodářské transfor-

mace z hlediska vzniku nových řídicích mechanismů a institucí. Vychází tu z koncepce „preemptive institutions“, vzniku institucí v určitém institucionálním vakuu, nastalém po rozpadu socialistického systému.

Třetí tematický okruh se zaměřil na charakteristiky východoněmecké transformace v konfrontaci vnitřního a vnějšího pohledu. *A. Pickel* (Trent University, Ontario, Kanada) se ve svém referátu, hodnotícím úspěchy a prohry transformace východního Německa, postavil kriticky k holistickému projektu sociálního inženýrství. Bývalá NDR je jediná postkomunistická země, kde byla skutečně realizována radikální reforma. Podíváme-li se na ní z hlediska ekonomického, institucionálního a kulturního, není hodnocení úspěchu jednoznačné. Zatímco institucionální transformace proběhla úspěšně (předpokládáme-li, že transplantované západní sociální a politické instituce byly schopny řešit specifické východoněmecké problémy), ekonomická a kulturní transformace je hodnocena velmi neuspokojivě. Subjektivně pocítované rozdíly mezi obyvateli starých a nových spolkových zemí se příliš nezmenšují a je otázkou, zda se nestávají základním rozpo-rem ve sjednoceném Německu. Unikátní zkušenost východního Německa vede ke zobecnění, že holistický projekt transformace je realizovatelný za cenu vysokých sociálních a politických ztrát, které společnost musí zaplatit.

Kulturními problémy transformace, konkrétně problémem identity ve sjednoceném Německu se pak zabývala *Claudia Ritterová* (Max-Planck-Gesellschaft AFG TRAP Berlin). „Západní“ a „východní“ Němci mají dosud zcela oddělené sítě sociálních vztahů a nová identita je zatím iluzí: jednou z dimenzí současné identity je vymezování se vůči sobě navzájem.

R. Rose (Center for Study of Public Policy, Glasgow) a *Ch. Haerpfer* (Paul Lazarsfeld-Gesellschaft für Sozialforschung, Vídeň) na základě dat Eurobarometru a New Democracy barometru analyzovali reakce obyvatel na průběh transformace a jejich důvěru v nové demokratické instituce. Prezentovali také svou typologii postkomunistických zemí na základě dosavadního vývoje.

Velmi zajímavý byl čtvrtý blok věnovaný *kognitivním systémům v transformaci*. Pojed-